

STUDENTERNES KAAR I SVERIGE OG HER

AF HANS CL. NYBØLLE

MEDENS de til det saakaldte Studenterspørgsmaal knyttede Problemer fra Land til Land maa ligge ret forskelligt, er Forholdene i to Nabolande som Sverige og Danmark ikke mere forskellige, end at visse Ligheds-punkter er fremtrædende og begrænsede Sammenligninger ikke ørkesløse, og til Belysning af Forholdene i Sverige giver en af Professor *Sven Wicksell* i Sommer udsendt lille Bog: »*Studentekonomi*«, med Undertitel: »en undersökning från svenska universitet och högskolor« og udkommet som Nr. 8 i *Kooperativa Förbundets småskrifter*, et Bidrag, som tegner et ganske klart Billede af visse Lighedspunkter med Tilstanden her i Landet og paa en Række Punkter giver Oplysninger om de Studerendes økonomiske Forhold, vi endnu savner herhjemme.

Skriftet, der tænkes efterfulgt af en mere fuldstændig Redegørelse, giver en en Oversigt over de vigtigste Resultater af en Undersøgelse, der er baseret paa et Materiale tilvejebragt ved et af *Sveriges Förenade Studentkårer* til Studenterne udsendt Spørgeskema. Ved denne Fremgangsmaade har det været muligt at tilvejebringe Oplysninger, der gaar ud over dem, der officielt og uden Undtagelser foreligger om enhver Studerende, som nævnt særlig Oplysninger vedrørende den enkeltes sociale og økonomiske Forhold; naturligvis har det paa den anden Side derved ikke været muligt at faa disse Oplysninger fra samtlige Studerende, men f. Eks. ved Lunds Universitet, Karolinska Institut og Göteborgs Högskola dog fra mere end 80 pCt.; og da Oplysninger om dem, der ikke har svaret, for en Del har kunnet skaffes ad anden Vej, har Undersøgelsen paa nogle Punkter kunnet udstrækkes til at omfatte alle, saaledes at det ogsaa har været muligt at afgøre, i hvilken Grad de, der svarede, udgjorde et repræsentativt Udvalg.

Paa flere afgørende Punkter viser Undersøgelsen nøjagtigt de samme Træk, som vi kender her i Landet, ikke blot i den almindelige Stigning i Antallet af Studerende, men tillige i den Maade, hvorpaa denne Tilvækst fremkommer og afløber. Ogsaa i Sverige tales der derfor om Tilstømningen til de højere Lærestalter, om Frygten for Skabelsen af et akademisk Proletariat og om Nødvendigheden af at følge Forholdenes Udvikling med Opmærksomhed. Her som der ser man, at de velsituerede Befolkningsklasser er langt talrigere repræsenterede blandt Studenternes Fædre end i Befolkningen som Helhed, og forsaavidt en væsentlig Del af Stigningen beror paa øget Tilgang af kvindelige Studerende, er det ikke uinteressant at bemærke, at »Studiner« af alle Samfundsklasser, her som der, ynder de humanistiske Fag.

Interessantere er dog Oplysningerne om de Studerendes økonomiske For-

hold og den Maade, Studeringer financieres paa i Sverige. Til Belysning heraf er ikke blot søgt Oplysning om Studenternes egne Indkomstforhold, men ogsaa om det Omfang, i hvilket den enkelte Student modtager Bidrag fra Hjemmet. For Lunds og Uppsala Universiteter ligger Forholdene paa dette Punkt omtrent ens og viser, at ca. $\frac{2}{3}$ af samtlige Studenter helt underholdes fra Hjemmet, andre $\frac{2}{3}$ underholdes delvis, og $\frac{1}{3}$ maa helt sørge for sig selv.

Ved Betragtninger over Studenternes Indkomster og Udgifter kan man rolig se bort fra Opsparing, men naturligvis ikke fra Laanstiftning; Vanskeligheden bestaar da blot i Vurderingen af Naturalindkomsterne, der spiller en betydelig Rolle (delvis eller helt frit Ophold). Undersøges de aarlige Udgiftsbeløb, der naturligvis er stærkt individuelt præget, finder man i Gennemsnit for Studenter, der har »hele« Opholdet gratis, 800 à 850 Kr. i Lund, Uppsala og Göteborg, men for Studenter uden saadan Naturalindtægt 1800 à 1900 Kr., for Stockholm Beløb, der er fra 500 til 700 Kr. større.

Spørgsmaalet er nu, hvorledes de ikke faa, der helt eller delvis er henvist til selv at klare Udgifterne, faar det til »at gaa rundt«.

Renteindtægten af egen Kapital forekommer, men spiller en ganske underordnet Rolle. Stipendier kommer i Lund ca. en Fjerdedel, i Uppsala ca. en Trediedel af Studenterne til Gode; men det drejer sig i Regelen kun om nogle faa Hundrede Kroner aarlig. Gennemsnitlig spiller Indtægt ved erhvervsmæssigt Arbejde større økonomisk Rolle, i Gennemsnit for 1930 mellem 500 à 600 Kr. aarlig pr. Student; men hvad der ikke opnaas ved disse Indtægtskilder, søges tilvejebragt ved Laan.

Her træffer man paa et Forhold, som rimeligvis, men i alt Fald forhaabentlig, stiller Danmark gunstigere end Sverige. Vel skaffer baade danske og svenske Studenter sig ikke ubetydelige Bidrag ved Lønarbejde af den mest forskellige Slags; men den Rolle, som Gældsstiftelse spiller i Sverige, kender man næppe herhjemme. Medens man i Danmark jo paa ingen Maade er ukendt med Begrebet Studiegæld, drejer det sig dog almindeligvis om Laanformer af mindre forretningsmæssig Karakter, idet Kreditgivningen ofte vil bero paa et Tillidsmoment af mere personlig Karakter; efter de i Professor Wicksells Undersøgelse foreliggende Resultater synes man i Sverige i ganske anden Grad at spille paa alle Kreditmulighedernes Streng, lige fra de mere tiltalende Laan fra Forældre, Velyndere eller Statens Studielaanefond, hvilke sidste i alt Fald er rentefri, til almindelige Banklaan, ja endog Veksellaan, funderede enten paa Kaution eller kollektiv Kredit gennem Studenternes egne Organisationer.

Hvor stor en Rolle Gældsstiftelse spiller ved Financiering af Studierne, fremgaar af, at ca. 70 pCt. af de Studenter, hvormed Oplysninger foreligger, havde Studiegæld. Da der foreligger Oplysning om Gældsstiftelse for ca. 80 pCt. af samtlige immatrikulerede Studenter, er det i bedste Fald betydeligt under Halvdelen af samtlige Studenter, der slipper for at stifte Gæld for at gennemføre Studierne. Og i Gennemsnit skyldte de ved Uppsala og Lunds Universiteter studerende, der havde Gæld, mellem 6 à 7 Tusinde Kroner bort. Undersøgelsen har dog vist, at de Forestillinger, man har næret særlig om de lundensiske Studenters Vekselgæld, maa betragtes som ganske overdrevne.

Et nærmere Bekendtskab med denne Redegørelse vil muligvis ryste mange her i Landet. Man kan imidlertid fra et mindre følelsesbetonet Synspunkt se

paa Sagen som een Maade at indrette sig paa blandt flere andre, til hvilken man blot skal vænne sig. I Sverige har man efterhaanden indrettet sig temmelig meget paa, at hvert Skægtled for sig klarer den Investering, som Bekostningen ved et Studiums Gennemførelse faktisk er; Fædrene afbetaler paa deres egen Gæld, endnu medens Sønerne begynder at skabe deres, og Laanetekniken har indrettet sig derpaa. Skønt man intet faktisk ved om Omfanget af den Studiegæld, der stiftes af Studenter her i Landet, kan det dog vistnok siges, at man her ikke principielt har accepteret denne Maade som andet end Nødhjælp, og af Forhandlingerne paa Studenterrigsdagen i Stockholm i Januar 1934 fremgik ogsaa, at Metoden ej heller i Sverige synes virkelig anerkendt som Princip. Saaledes udtalte Professor *Eli Heckscher* under Forhandlingerne sin ubetingede Fordømmelse af den udbredte Laangivning, som han ønskede erstattet med Stipendier.

Det forekommer mig, at den svenske Undersøgelse gennem sin Udredning af hele den Maade, paa hvilken Studier faktisk finansieres i Sverige, maa kunne bidrage til, at de, hvem Studenterspørgsmaalet og dets Løsning her i Landet er betroet, faar Øje for, hvad Kræfternes alt for frie Spil kan føre til, selv om man maaske endnu kan rose sig af, at det jo ikke er Danmark, Talen var om. Det kan det nemlig meget godt blive, fordi Vejen fra det »danske« System til det »svenske« er saa uhyre meget lettere at betræde og tilbagelægge end Tilbagevejen, der nødvendigvis vil kræve dobbelt Belastning af den Generation, der — efterladt af Forfædrene i en gældbunden Ordning — vilde finde det ønskeligt at komme ud af den igen.

Studenterspørgsmaalet har herhjemme som andre Steder gennem en længere Aarrække antaget en særlig Karakter, der — naturligvis ikke uden Grund — har bidraget til den Opfattelse, at det alene drejer sig om, hvorvidt der i al Almindelighed er for mange, der søger den studerende Vej, hvilken Spørgeform ikke blot er temmelig tidspræget, men ogsaa ganske ubestemt og ufrugtbar. Det maa erindres, hvor faa de Uddannelsesmuligheder er, der i højere Grad end den akademiske stiller Krav om baade intellektuelle og karaktermæssige Evner; Studenterspørgsmaalet bliver da mindre ubestemt, men ganske vist ogsaa betydelig mere vidtrækkende, naar det gøres til et Spørgsmaal om, hvorledes man faar netop »de rigtige« til at studere, og for Tiden vil dette i det væsentlige falde sammen med Spørgsmaalet, om der findes nogle (mange), det vilde være ønskeligt at give en akademisk Uddannelse, men som af andre Grunde end manglende naturlige Anlæg hindres deri. Hvorvidt der saa ogsaa er for mange, der faktisk søger de højere Lærestalter, eller i hvert Fald Universitetet, er derimod fra Statskassens Synspunkt i første Række et Spørgsmaal om, hvilket Læreapparat man mener at have Raad til at stille til gratis Disposition, men indeholder iøvrigt en Række meget omstridte Problemer.

Det er jo imidlertid meget langt fra, at den gratis Universitets-Undervisning løser Spørgsmaalet, som det nu til Dags foreligger. Maaske har der været en Tid, hvor man med større Ret end nu kunde henvise til Universitetets aabne Arme som gyldigt Udtryk for Adgang paa lige Fod for alle. Rimeligvis rekrutteredes Studenterne i alt Fald tidligere fra Kredse, hvis økonomiske Bæreevne var mere ensartet, end det nu er Tilfældet; men nu til Dags er Universitetets

Tilbud kun et enkelt Bidrag til en Løsning, og en rationel Løsning er i det hele taget vanskelig, saalænge enten den faktisk eksisterende eller en ændret Udvælgelsesproces ikke kan virke frit og ganske ligeligt paa samtlige i hver ny Generation opdukkende Muligheder, men kun paa et Udsnit, hvis rigtige Afgrænsning let kan drages i Tvivl.

Samtidig med at man har gjort sig, om ikke radikale, saa dog relativt hæderlige Anstrengelser for at gøre Tilgangen fra alle Befolkningskredse til den højere Almenskole lettere¹⁾, er man for Universitetets Vedkommende blevet staaende ved den hidtidige Ordning, formentlig som Udtryk for Statens Bidrag til, at »de rigtige« kan komme til at studere; men selv dette Bidrag er jo efterhaanden blevet stærkt begrænset, idet Forholdet faktisk er det, at de studerende i de fleste Tilfælde selv maa betale i alt Fald for den mere elementære Undervisning.

Uden at ønske den endnu eksisterende Del af den gratis Universitets-Undervisning ophævet, maa det kunne hævdes, at den næppe mere spiller den økonomiske Rolle, den muligvis engang har gjort, men at Tyngdepunktet i den økonomiske Byrde, som Gennemførelsen af et Studium repræsenterer, derimod mere end nogen Sinde ligger paa et andet Punkt, nemlig paa Tilvejebringelsen af brugelige Studiekaar i det hele taget, de være sig nok saa tarvelige.

Universitetets Legatmasse boder naturligvis som hidtil paa de værste Mangler ved den faktisk gældende Ordning; men sammenligner man med Fortiden, maa man ikke glemme, at Legatmassen heller ikke er fulgt med Tidens ændrede økonomiske Kaar; og afbøder den end stadig noget, er det mindre, end den tidligere gjorde.

Under disse Omstændigheder kan man vanskeligt tænke sig en Studieafgift indført, hvis man samtidigt vil tænke paa, hvorledes man skal skaffe Universitetet de bedst egnede Studenter. Skulde Studieafgiften endelig drøftes, maatte det derfor i alt Fald ske uden aabenbare eller skjulte Bihensigter om Gevinst for Statskassen, og — under Hensyn til Formaalet — maatte det være Opgaven paa den ene Side at afveje Ydelsen efter Betalingsevnen, paa den anden Side at tage Sigte ogsaa paa en Modydelse i Form af en vis social Forsorg udover den mere aandelige; den sidste vilde næppe lide under, at Udvælgelsen saa ogsaa kunde gøres mere effektiv. Tanken om en saadan udvidet Forsorg er ikke Universitetet fremmed; bl. a. vidner fra den seneste Tid Studentergaarden (Prof. Rovsing) og Studenternes Spisestuer (Prof. Faber) herom; men under den voksende Strøm skal der mere til for at løse Studenterspørgsmaalet.

I den »Studentestatistik«²⁾, der for en Del har dannet Grundlaget for Universitetets Forslag om en Begrænsning af Adgangen til Universitetsstudierne, maa jeg som Parthaver i Undersøgelsen være af den Anskuelse, at der er givet tilstrækkeligt Grundlag for de af Forslagets Foranstaltninger, der støtter sig paa denne Undersøgelse, særlig gennem Forsøget paa at klarlægge noget

¹⁾ Den første Gang ved Anmærkning paa Finansloven 1932—33 indførte Forhøjelse af Skolepengene i Statens Skoler var dog set fra dette Synspunkt mærkelig udemokratisk.

²⁾ Offentliggjort i dette Tidsskrifts Aargang 1933 (Festskriftet til Harald Westergaard).

af »Frafaldets« Omfang og Art. En fuldstændig Udredning af Aarsagerne til, at paabegyndte Studier for tidligt eller for sent opgives, var paa det givne, alene af officielle og offentliggjorte Data bestaaende, Grundlag derimod ikke mulig, som nærmere omtalt i Undersøgelsen, fordi der hertil ogsaa maatte kræves Oplysninger af mere personlig Art. Imidlertid er der nu planlagt en Undersøgelse af de sociale og økonomiske Forhold blandt de studerende ved Københavns Universitet, paa flere Punkter svarende til den svenske. Besvarelsernes Fuldstændighed og tilnærmere Rigtighed kan dog saa lidt som i Sverige ventes tilstrækkelig sikret uden Brug af et Mellemlid, der nyder Tillid baade hos dem, der skal besvare Spørgsmaalene, og hos dem, der skal gøre Brug af Oplysningerne. Paa dette Punkt maa her i Landet Studenterraadene ved Universitetet dog besidde særlige Kvalifikationer, og det maa ønskes, at disse Raads Initiativ og Bestræbelser for at tilvejebringe et brugbart Materiale til Belysning af de danske Studeters Økonomi kunde krones med Held, og at den paafølgende Undersøgelse maa give et noget lysere Billede end det svenske. Det er imidlertid i alle Tilfælde vanskeligt at se, hvorledes en fortsat Forøgelse af den ene eller den anden Slags Byrder paa de Studerende, være sig Renter eller Afgifter, der hverken tager økonomiske eller intellektuelle Hensyn, skulde kunne bidrage til at skaffe de bedst egnede frem til Studierne.
